

העזרה מהסוגיא

בבא קמא עט. – פה:

פרשת בשלח ה'תשפ"ד

דף עט

- ◆ **חיובי גנב** - באופן שעשה מעשה קנין בגניבה חייב באונסי הגניבה ובתשלומי כפל וארבעה, באופן שלא עשה מעשה קנין בגניבה לא חייב באונסי הגניבה ולא חייב בתשלומי כפל וארבעה וחמשה^א.
- ◆ **דין גנב ששלח שליח לגניבה** - באופן שהשליח ידע שהחפץ לא שייך למשלח המשלח פטור משום ש'אין שליח לדבר עבירה', באופן שהשליח לא ידע שהחפץ לא שייך למשלח המשלח חייב משום שבאופן שהשליח שוגג 'יש שליח לדבר עבירה'^י.
- ◆ **המשאיל לחבירו או משכיר לו האם יכול לחזור בו מההשאלה והשכירות:**
 - באופן שהשאיל או השכיר קרקע - באופן שעשו קנין כסף או קנין שטר או קנין חזקה לא יכול הבעלים לחזור בהם.
 - באופן שהשאיל או השכיר מטלטלים:
 - באופן שהשואל והשוכר משכו את החפץ - יכול הבעלים לחזור בו.
 - באופן שהשואל והשוכר משכו את החפץ ולא התחילו להשתמש - לרבי אמי ורבי אלעזר הבעלים לא יכול לחזור בו, לרב הונא הבעלים יכול לחזור בו^י.
 - באופן שהשואל והשוכר התחילו להשתמש - הבעלים לא יכול לחזור בו.
- ◆ **דיני גנב וגזלן:**
 - אדם שלקח ממון מהבעלים באופן שהבעלים לא ידע מכך - נחשב גנב.
 - ליסטים מזוין שעושה מארב לאנשים וגוזל מהם ממון - לרבי אבהו נחשב גנב כיון שמתחבא מהאנשים, לרבי יוחנן נחשב גזלן^ד.

הערות

- א המשנה מבארת שהחיוב של גנב נאמר באופן שעשה מעשה קנין של הגבהה ורש"י מבאר שהגבהה קונה בכל מקום, או באופן שעשה קנין משיכה, ותוס' מביאים שבדברי הגמ' בכתובות [לא ב] נחלקו האמוראים האם מועיל משיכה רק באופן שמשך לסימטא או גם באופן שמשך לרשות הרבים, ותוס' מבארים שמחלוקת זו נאמרה בין לענין קנין של גניבה ובין לענין קנין בשאר דיני התורה.
- ב תוס' מבארים שהסיבה שבאופן שהשליח שוגג 'יש שליח לדבר עבירה', משום שהטעם ש'אין שליח לדבר עבירה' משום ש'דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים' או משום ש'אי בעי עביד אי בעי לא עביד', אבל באופן שהשליח שוגג שלא שייך טעמים אלו 'יש שליח לדבר עבירה'.
- ג תוס' מביאים שבדברי הגמ' בב"מ [צט א] מבואר שלרבי אמי באופן שהשואל והשוכר משכו את החפץ קנו את החפץ מדאורייתא, ולרבי אלעזר לא קנו את החפץ מדאורייתא אלא קנו מדרבנן, ולרב הונא לא קנו את החפץ כלל.
- ד הגמ' מבארת שהטעם של רבי יוחנן שליסטים מזוין שעושה מארב לאנשים וגוזל מהם ממון נחשב גזלן, משום שאינו חושש מהאנשים והסיבה שמתחבא

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

- אדם שלקח ממזון מהבעלים בחזקה באופן שהבעלים יודע מכך - נחשב גזלן^ה.

דף פ

◆ דיני גידול בהמות:

- בהמה דקה:
 - בישוב:
 - בארץ ישראל - אסור^י.
 - בבבל:
 - ללישנא קמא - לפני שהגיע רב לבבל מותר, לאחר שהגיע רב לבבל אסור.
 - ללישנא בתרא:
 - לרש"י בפירוש הראשון - לפני שהגיע רב לבבל מותר, לאחר שהגיע רב לבבל אסור.
 - לרש"י בפירוש השני ולתוס' - לפני גלות יכניה מותר, לאחר גלות יכניה אסור.
 - בחוץ לארץ - מותר.
 - במדבר או ביער - מותר.
 - בהמה גסה - מותר^י.
 - חיה דקה:
 - כלבים כופריים, קופים וחולדות סנאים - לת"ק אסור, לרבי שמעון בן אלעזר מותר.
 - חתול שחור:
 - האם מותר להורגו:
 - שחור בן שחור - אסור להורגו.
 - שחור בן לבן בן שחור - ספק האם מותר להורגו.

✧ הערות

הוא כדי שהאנשים לא יברחו מידי, ותוס' מוסיפים שדברי הגמ' נצרכים לפי הצד ש'ליסטים מזוין' נחשב גנב כיון שמפחד מהאנשים, אבל לפי הצד ש'ליסטים מזוין' נחשב גזלן לא צריך להגיע לטעם זה.

ה הגמ' מבארת שהסיבה שגנב משלם כפל וגזלן לא משלם כפל, משום שגנב מפחד מבני האדם ולא מפחד מהשם ונמצא שכופר בהשגחה ובשכר ועונש, אבל גזלן שאינו מפחד מבני האדם ואינו מפחד מהשם אינו כופר בהשגחה ובשכר ועונש אלא שהוא מעדיף את הרווח של הגזילה על פני העונש שיקבל [ע"פ מהרש"א].

הגמ' מוסיפה שהסיבה שהגונב שור משלם תשלומי חמשה, והגונב שה משלם תשלומי ארבעה, משום שהגונב שור מבטל את השור ממלאכה והגונב שה אינו מבטלו ממלאכה, או משום שהגונב שור לא צריך לשאתו על כתיפו אבל הגונב שה שצריך לשאתו על כתיפו ומתבייש בכך ולכן התורה הקילה עליו.

ו רש"י מבאר שהסיבה שאסור לגדל בהמה דקה בארץ ישראל, משום "ישוב ארץ ישראל שמבער את השדות וכל שדות ארץ ישראל סתמן דישראל".

רש"י מבאר שלפי רב גמליאל האיסור נאמר רק באופן שנותן לבהמה לרעות ולא באופן שקושר את הבהמה לרעוי המטה, ולפי חכמים האיסור נאמר בין באופן שנותן לבהמה לרעות ובין באופן שקושר את הבהמה לרעוי המטה, אמנם תוס' מבארים שלכו"ע האיסור נאמר בין באופן שנותן לבהמה לרעות ובין באופן שקושר את הבהמה לרעוי המטה.

תוס' מביאים שיש שסוברים שהאיסור לגדל בהמה דקה נאמר רק באופן שמוגדל את הבהמה בעצמו ולא באופן שמוסר את הבהמה לרועה, אמנם תוס' סוברים שהאיסור נאמר בין באופן שמוגדל בעצמו ובין באופן שמוסר לרועה.

הברייתא מבארת שלמרות שאסור לגדל בהמה דקה מ"מ מותר לקנות בהמה דקה שלשים יום קודם הרגל לצורך הרגל, וכן מותר לקנות בהמה דקה שלשים יום קודם משתה בנו לצורך המשתה, אמנם לאחר שעבר הרגל והמשתה אסור להשהות את הבהמה שנשארה בידו.

נחלקו רש"י ותוס' האם מותר ל"טבח" לגדל בהמות: לרש"י מותר לקנות בהמות על מנת לשוחטם מיד, וכן מותר לקנות בהמות שלשים יום קודם יום השוק בשביל למוכרם ביום השוק, ולאחר שעבר יום השוק אסור להשהות את הבהמה שנשארה בידו. ותוס' מבארים שמותר לקנות בהמות על מנת למוכרם, אלא שצריך למכור כל בהמה תוך שלשים יום מיום קנייתה.

בדברי הברייתא מבואר שרועה שגידל בהמות באיסור ובא לעשות תשובה, לא צריך למכור את כל הבהמות מיד אלא יכול למוכרם מעט מעט.

ז הגמ' מבארת שהסיבה שחכמים לא גזרו שאסור לגדל בהמה גסה, משום ש'אין גזרין גזירה על הציבור אלא אם כן רוב צבור יכולים לעמוד בה', משום שבבהמה גסה משתמשים למשא ולחרישה שהוא שימוש תדיר ולכן אי אפשר לגזור שלא יגדלו אותה, אבל בבהמה דקה משתמשים לשחיטה ולאכילה שהוא שימוש שאינו תדיר כל כך ולכן אפשר לגזור שלא יגדלו וכאשר יצטרכו יביאו מחוץ לארץ.

• שחור בן לבן בן לבן - מותר להורגו^ח.

• באופן שאסור להורגו האם מותר לקיימו - לת"ק אסור, לרבי שמעון בן אלעזר מותר.

○ שאר המינים - אסור.

◆ דיני 'התרעה' ו'צעקה' על שחין:

• לרש"י:

○ באופן שהשחין יבש - בין בחול ובין בשבת מותר להתפלל בציבור ובשופרות ובחצוצרות.

○ באופן שהשחין לח - בשבת אסור להתפלל בציבור ומותר להתפלל ביחיד.

• לתוס':

○ באופן שהשחין יבש - ביום חול מתפללים בציבור ובשופרות ובחצוצרות, בשבת מתפללים בציבור.

○ באופן שהשחין לח - ביום חול מתפללים בציבור, בשבת לא מתפללים בציבור אלא מתפללים ביחיד.

◆ חילול שבת לצורך מצווה:

• מצוות ישוב ארץ ישראל - מותר לומר לעכו"ם לעשות איסור דאורייתא, ולכן מותר לומר לעכו"ם לכתוב שטר מכירה על קניית בית.

• מילה:

○ לתירוץ הראשון בתוס' - מותר לומר לעכו"ם לעשות איסור דרבנן, ולכן מותר לומר לעכו"ם להביא מים דרך חצר שאינה מעורבת.

○ לתירוץ השני בתוס' - מותר לומר לעכו"ם לעשות איסור דאורייתא, ולכן מותר לומר לעכו"ם להביא מים דרך רשות הרבים^ט.

• קבורת מת - אסור לומר לעכו"ם לקבור בשבת^י.

• לשאר מצוות - אסור לומר לעכו"ם לעשות איסור, ולכן אסור לומר לעכו"ם להביא ספר בשביל ללמוד בו.

דף פא

◆ תקנות יהושע:

א. האם מותר לבהמה דקה לרעות ביער של חברו:

○ באופן שהבהמה דקה והיער הוא גס - מותר לרעות.

○ באופן שהבהמה דקה והיער דק, ובאופן שהבהמה גסה והיער גס, ובאופן שהבהמה גסה והיער דק - אסור לרעות.

ב. האם מותר ללקט עצים משדה חבירו למאכל בהמה:

○ ב'היזמי והיג' שמחוברים לקרקע והם לחים - מותר ללקט ואסור לעקור את השורשים.

○ בשאר האופנים - אסור ללקט^{יא}.

הערות

ח תוס' מקשים שבדברי הגמ' בסנהדרין [טו ב] מבואר שדעת רבי אליעזר לפי ריש לקיש שמותר להרוג זאב ארי דוב נמר ברדלס ונחש רק באופן שהרגו ולא באופן שלא הרגו, ומדוע בחתול מותר להורגו גם באופן שלא הרג, ותוס' בתירוץ הראשון מבארים שבדברי הגמ' בסנהדרין נאמרה בזאב ארי דוב נמר ברדלס ונחש שהם קשורים בשלשלת, ובדברי הגמ' בסוגיא נאמרו בחתול שאינו קשור, ותוס' בתירוץ השני מבארים שבדברי הגמ' בסוגיא נאמרו בחתול שבני אדם לא נזהרים ממנו (כיון שיש חתולים שמסוכנים ויש חתולים שאינם מסוכנים), ובדברי הגמ' בסנהדרין נאמרה בחיות שדרך בני האדם להזהר מהם.

ט תוס' מבארים שלמרות שלפי התירוץ השני מותר לומר לעכו"ם לעשות איסור דאורייתא ואמירה זו יש בה איסור דרבנן מ"מ לא התירו שהישראל עצמו יעשה איסור דרבנן לצורך מילה כגון להעביר את המים דרך חצר שאינה מעורבת כיון שהאיסור דרבנן של אמירה לעכו"ם יותר קל משאר האיסורים דרבנן כיון שאין בו מעשה.

י תוס' מבארים שמעיקר הדין מותר לומר לעכו"ם לקבור בשבת שהרי מותר לישראל לטלטל את המת דרך כרמלית למרות שהוא איסור דרבנן שיש בו מעשה וא"כ כ"ש שמותר לומר לעכו"ם לעשות מלאכה דאורייתא שהוא איסור דרבנן שאין בו מעשה אלא שמחמת שהמת מתגנה שנקבר בקבר שנחפר בשבת אסור לומר לעכו"ם לקבור בשבת.

תוס' מביאים שבדברי הגמ' בביצה מבואר שמותר לקבור מת ביו"ט שני של גלויות או ביו"ט שני של ר"ה על ידי ישראל.

יא רש"י מבאר שבאופן שה'היזמי והיג' תלושים אסור ללקט כיון שבעל השדה טרח לתלשם מוכח שהוא רוצה בהם, וכן באופן שה'היזמי והיג' הם יבשים אסור ללקט כיון שבעל השדה רוצה אותם להסקה.

ג. האם מותר ללקט עשבים משדה חבירו למאכל בהמה:

○ בשדה תלתן:

▪ לתירוץ הראשון של הגמ' - באופן שבעל השדה זרע את התלתן לצורך הזרעים מותר כיון שהעשבים מכחישים את התלתן ולא יכול להצמיח הרבה זרעים, באופן שבעל השדה זרע את התלתן לצורך אכילת הגבעולים אסור כיון שהעשבים מועילים לרכך את הגבעולים.

▪ לתירוץ השני של הגמ' - באופן שבעל השדה זרע את התלתן לצורך אכילת אדם מותר כיון שהעשבים מכחישים את הזרעים, באופן שבעל השדה זרע את התלתן לצורך אכילת בהמה אסור כיון שבעל השדה רוצה בזרעים כיון שהבהמה יכולה לאכול גם עשבים.

○ בשאר השדות - מותר ללקט.

ד. האם מותר לחתוך ענף מהעץ של חבירו בשביל ליטוע ממנו עץ אחר:

○ בזית - מותר לחתוך ענפים שהם גבוהים מהקרקע בגובה של 'ביצה' ואסור לקצוץ ענפים שאינם גבוהים מהקרקע בגובה של 'ביצה'.

○ בקנים וגפנים - מותר לחתוך מהקשר שסמוך לגזע ולמעלה ואסור לקצוץ לפני קשר זה.

○ בשאר העצים:

▪ ענפים רכים שנמצאים בתוך האילן במקום שאינם רואים את השמש ועדיין לא עשו פירות - מותר לקצוץ.
▪ שאר הענפים - אסור לקצוץ.

ה. מעין שיוצא מרשות פרטית - מותר לכל בני העיר לשאוב ממנו מים.

ו. האם מותר לדוג דגים בימה של טבריה:

○ לדוג בחכה - מותר.

○ לדוג ברשת ומכמורת - לבעלים מותר, לאדם אחר אסור.

○ לדוג על ידי קלע - אסור משום שמעכב את הספינות.

ז. מותר לקחת צרור מהגדר בשביל לקנח בו.

ח. מותר ללכת על בשדה חבירו בזמן שקשה ללכת בדרך.

ט. אדם שתועה בין הכרמים מותר לו לחתוך ענפים בשביל לצאת, וכן מותר לאדם אחר שרואה אותו לחתוך ענפים בשביל לעזור לו לצאת.

י. דיני קבורת מת מצווה:

○ באופן שהמת נמצא בתוך שדה - קוברו שם.

○ באופן שהמת נמצא לרוחב הדרך - קוברו בשדה הסמוכה.

יא. האם מותר להוציא זבל לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלים - לרבי יהודה מותר, לרבנן אסור.

יב. האם מותר לחתוך ענף מאילן של חבירו בשביל להציל את הדבורים שלו שנמצאים עליו - לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מותר וצריך לשלם לבעל האילן את דמי הענף, לרבנן אסור.

הערות

יב בדברי הברייטא מבואר שדין זה נאמר בעץ זית שלם אמנם ב'גרופיות של זית' כלומר בזית כרות שצומח בו ענפים חדשים אסור לקצוץ מפני שמפסיד את בעל השדה.

יג הגמ' מבארת שהדין שמותר לקחת צרור מהגדר נאמר אפילו בשבת, והגמ' מוסיפה שלמרות שמעיקר הדין לא צריך לחזור ולתקן את הגדר מ"מ מר זוטרא חסידא אמר לשמשו שיחזיר את הצרור ויחבר אותו לגדר בטיט.

יד הגמ' מבארת שבאופן שהמת נמצא ברוחב הדרך אי אפשר לקוברו במקומו כיון שיטמא את העוברים והשבים בדרך זו ולכן צריך לסלקו לשדה הסמוכה, ובדברי הברייטא מבואר שבאופן שיש שני שדות שסמוכות מסלק לשדה שיש בה פחות הפסד (שדה בור ואח"כ שדה ניר ואח"כ שדה זרע), ובאופן ששני השדות שוות מסלק לאיזה שדה שירצה.

טו הברייטא מביאה שלפי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה באופן שאדם הולך בדרך ויש לו חבית של דבש ונסדקה החבית, ויש אדם אחר שהולך בדרך שיש לו חבית של יין, בעל הדבש יכול לכפות את בעל היין לשפוך את היין בשביל להציל את הדבש ובעל הדבש צריך לשלם לבעל היין את דמי היין, ותוס'

יג. אילן הנוטה לשדה חברו או אילן הסמוך למיצר - מביא ביכורים וקורא טו.

דיני הליכה שדה חבירו - שלמה תיקן שמותר ללכת בשדה חברו מזמן הקציר עד זמן רביעה שניה דכתיב 'אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות'.

דף פב

תקנות עזרא:

- א. קריאת התורה במנחה בשבת יז.
- ב. קריאת התורה בשני וחמישי יח.
- ג. בית דין דנים בשני וחמישי יט.
- ד. מכבסים ביום חמישי משום כבוד שבת.
- ה. אוכלים שום בערב שבת משום מצות עונה.
- ו. אשה שאופה, תשכים ותאפה בשביל שיהיה פת מצויה לעניים.
- ז. אשה תחגור בסינר משום צניעותא.
- ח. תיקן חפיפה לפני הטבילה.
- ט. מותר לרוכלים לחזר בעיירות למכור בשמים לנשים כדי שלא יתגנו על בעליהם והרוכלים של העיירות לא יכולים לעכב.

הערות

מבארים שדין זה נאמר באופן שיש על החבית של הדבש 'עקל בית הבד', אבל באופן שאין על החבית 'עקל בית הבד' הדבש נחשב להפקר ובעל היין יכול לזכות בו.

הברייתא מביאה שלפי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה באופן שאדם הולך בדרך ויש לו חמור שנושא פשתן ומת החמור, ויש אדם אחר שהולך בדרך ויש לו חמור שנושא עצים, בעל הפשתן יכול לכפות את בעל העצים להוריד את העצים מהחמור בשביל לסחוב את הפשתן, ובעל הפשתן ישלם לבעל העצים את דמי העצים.

טז בדברי הגמ' מבואר שרבי יוחנן סובר שתקנה זו תיקן יהושע, אמנם רבי יהושע בן לוי סובר שתקנה זו לא תיקן יהושע.

יז הגמ' מבארת שהסיבה שעזרא תיקן קריאה זו משום שבעלי החנויות לא שומעים את קריאת התורה בשני וחמישי כיון שעסוקים במלאכתם.

יח הגמ' מבארת שעיקר התקנה של קריאת התורה בשני וחמישי נתקנה על ידי משה רבינו כדי שבני ישראל לא יהיו שלשה ימים ללא תורה, והתקנה הייתה שיקרא עולה אחד שלשה פסוקים, או שלשה עולים שלשה פסוקים כנגד כהנים ליום וישראלים, ועזרא הוסיף על תקנה זו שיקראו שלשה עולים עשרה פסוקים כנגד עשרה בטלנים.

תוס' מבארים שהסיבה שמשה רבינו תיקן שיקראו בתורה בימים שני וחמישי ולא בימים אחרים, משום שמשה רבינו עלה להר סיני בארבעים יום האחרונים ביום חמישי וירד מההר ביום שני ונתרצה לו המקום בעלייה וירידה זו, ולכן קבעו את קריאת התורה בימים אלו.

תוס' מביאים שבדברי הגמ' בשבת [פז א] מבואר שנחלקו רבי יוסי ורבנן באיזה יום היה א' סיון בשנה שיצאו ממצרים: לרבי יוסי ביום ראשון, ולרבנן ביום שני, ותוס' מבארים שלפי רבי יוסי החודשים היו כסדרם (סיון מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר) ומשה רבינו עלה בארבעים יום האחרונים בל' אב שהיה ביום חמישי, וירד ביום כיפור שהיה ביום שני, אמנם לפי רבנן צריך לומר שחודש אב היה חסר, ומשה רבינו עלה בכ"ט אב שהיה ביום חמישי, וירד ביום כיפור שהיה ביום שני.

תוס' מביאים שבדברי הסדר עולם מבואר שמשה רבינו ירד ב"ז בתמוז ושבר את הלוחות, וחזר ועלה ב"ח בתמוז, וירד בכ"ט אב, ולאחר מכן עלה בל' אב. ותוס' בפירוש הראשון מבארים שלפי רבנן ירד ב"ז תמוז, וחזר ועלה ב"ז תמוז, וירד בכ"ח אב, וחזר ועלה בכ"ט אב. ותוס' בפירוש השני מבארים שלפי רבנן ירד ב"ז בתמוז, וחזר ועלה ב"ח תמוז, וירד בכ"ט אב, וחזר ועלה בכ"ט אב.

תוס' מוסיפים שבדברי המדרש נחומא מבואר שמשה רבינו ירד ב"ז תמוז, וב"ח דן את החוטאים, וב"ט עלה, וחזר וירד בל' אב וחזר ועלה בא' אלול, ולפי"ז תוס' אומרים שמזכירים לומר שעברו את חודש אלול כדי שיהיה ארבעים יום מא' אלול עד יום הכיפורים, וכן יום העליה היה או ביום ששי (לרבי יוסי) או ביום שבת (לרבנן לפי הצד שאב היה מלא) ולא כפי שמבואר בסוגיא שיום העליה היה ביום חמישי.

יט תוס' מבארים שלפני תקנת עזרא בית דין היו יושבים בערים מסוימים בכל יום, ועזרא תיקן שישבו בכל הערים בשני וחמישי.

כ הגמ' מבארת שחציצה פוסלת את טבילה מדאורייתא דכתיב 'ורחץ את בשרו במים' שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים, וכן חציצה בשער מעכבת בטבילה דכתיב 'את בשרו' הטפל לבשרו והוא שער, ולכן לפני הטבילה צריך ל'עין' ולבדוק שאין חציצה בגוף ובשער, ועזרא הוסיף שצריך לעשות 'חפיפה', ורש"י מבאר שהכוונה לסרק את השערות במסרק, ותוס' מבארים שהכוונה לחפוף את השערות במים. תוס' מוסיפים שמעיקר הדין לא צריך לחפוף את שאר הגוף, אלא שבדברי הגמ' בנדה [סו ב] מבואר ש'לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים', ותוס' מסיימים שעכשיו נהגו לחפוף את כל הגוף במים חמים.

י. בעל קרי שרוצה ללמוד צריך לטבול^{כא}.

◆ דיני ירושלים:

• דינים שנוהגים בירושלים לפי המ"ד ש'לא נתחלקה ירושלים לשבטים':

א. לא נוהג דין בתי ערי חומה.

ב. לא נוהג דין עגלה ערופה.

ג. לא נוהג דין עיר הנדחת.

ד. לא נוהג דין נגעים.

• דינים נוספים:

ה. לא מוציאים זיזים וגזוזטראות משום חשש טומאה ומשום חשש שינזקו עולי רגלים.

ו. לא עושים בה אשפות כדי משום שמצוים בה שרצים שמטמאים את הקדשים.

ז. לא עושין בה כבשונות משום שמשחיר את החומה.

ח. לא עושים בה גינות ופרדסים משום שהדרך לזבלם ומסריחים או משום שהדרך לנכש עשבים ולהטילם לחוץ.

ט. לא מגדלין תרנגולים משום שמביאים בשר שרצים מהאשפות.

י. לא מלינים את המת ודין זה הוא מסורת ללא טעם.

◆ גידול מינים טמאים:

• באופן שעומדים לאכילה - אסור לגדל.

• באופן שלא עומדים לאכילה:

○ חזירים - אסור לגדל, והעובר ומגדל חכמים קללו אותו.

○ שאר מינים - מותר לגדל.

דף פג

◆ לימוד חכמה יונית - אסור ללמוד, אמנם לאדם שקרוב למלכות מותר^{כב}.

◆ תספורת קומי - אסור לעשות, אמנם לאדם שקרוב למלכות מותר.

◆ גידול כלבים:

• באופן שקשור בשלשלת - מותר.

• באופן שאינו קשור בשלשלת:

○ בעיר שאינה סמוכה לספר - אסור^{כג}.

○ בעיר הסמוכה לספר - ביום אסור, בלילה מותר.

◆ פריסת מצודות ליונים:

• באופן שאין ישוב כרמים ואין ישוב שובכים - אסור לפרוס מצודות סמוך לישוב שלשים ריס.

• באופן שיש ישוב כרמים או ישוב שובכים - אסור לפרוס מצודות.

✽ הערות ✽

כא הגמ' מבארת שמדאורייתא בעל קרי אסור בתרומה וקדשים ובאופן שרוצה ללמוד לא צריך לטבול, ועזרא הוסיף שבעל שרוצה ללמוד צריך לטבול, תוס' מביאים שרבי יהודה בן בתירא סובר שבעל קרי שרוצה ללמוד לא צריך לטבול, ותוס' דנים האם סובר שעזרא לא תיקן תקנה זו, או דלמא סובר שעזרא תיקן תקנה זו והוסיף שכל מי שירצה לבטל יוכל לבטל ורבי יהודה בן בתירא ביטל את התקנה, או דלמא עזרא תיקן את התקנה ולא פשט איסורו ברוב ישראל ומימלא התקנה לא חלה.

כב תוס' בתירוצו הראשון מבארים שבתחילה גזרו על לימוד חכמה יוונית בזמן בית חשמונאי אמנם גזירה זו לא התקבלה, ולאחר מכן בזמן חורבן הבית חזרו וגזרו וגזירה זו התקבלה, ותוס' בתירוצו השני מבארים שבזמן בית חשמונאי קיללו את הלומד חכמה יוונית אמנם לא אסרו ללמוד, ולאחר מכן בזמן חורבן הבית אסרו ללמוד חכמה יוונית.

כג הברייטא מוסיפה שרבי אליעזר הגדול סובר שאדם שחכמים קללו את האדם שמגדל כלבים.

פרק שמיני

◆ **חיובי אדם שחבל בחבירו - א. נזק. ב. צער. ג. ריפוי. ד. שבת. ה. בוש.**

◆ **המקור של חיוב נזק:**

- הקדמה - המקור של חיוב נזק הוא מהפסוק 'עין תחת עין', והגמ' דנה מהו המקור שכוונת הפסוק שישלם דמי עין ואין כוונת הפסוק שיוציאו למזיק עין וכדלהלן.
- לתירוצ' הראשון של הגמ' - א. לומדים גזירה שווה מהפסוק 'מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש' לפסוק 'ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו' כמו שמכה בהמה צריך לשלם ממון כך מכה אדם צריך לשלם ממון. ב. לומדים מהפסוק 'לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות' שלא לוקחים כופר רק לאדם שהרג אדם אבל לוקחים כופר לאדם שהזיק אדם כלומר שמשלם ממון ומתכפר^{יד}.
- לפי 'דבי רבי ישמעאל' - דכתיב 'אשר יתן מום באדם כן ינתן בו', ופסוק זה מיותר כיון שכתוב 'ואיש כי יתן מום באדם כאשר עשה כן יעשה לו', ולכן דורשים שהכוונה 'עין תחת עין' היא ממון.
- לפי 'דבי רבי חיאי' - דכתיב 'יד ביד', ופסוק זה מיותר כיון שכתוב 'ועשיתם לו כאשר זמם', ולכן דורשים שהכוונה 'עין תחת עין' היא ממון.
- לרב אשי - לומדים מגזירה שווה 'תחת תחת' מאונס שהכוונה 'עין תחת עין' היא ממון^{יז}.

דף פד

◆ **צורת שומת 'נזק' באופן שהוציא לחבירו עין - לתנא של המשנה שווי העין של הניזק, לרבי אליעזר שווי העין של המזיק^{יח}.**

◆ **סוגי הדינים שבבבל:**

- הקדמה - מעיקר הדין לא דנים בבבל בכל הדינים שצריכים דיינים מומחים כיון שאין דיינים מומחים בבבל, אמנם בדינים שהם 'ממון' ולא קנס וכן הם שכיחים ויש בהם חסרון כיס אומרים 'שליחותיהו קעבדינן' והדיינים של בבל יכולים לדון וכדלהלן.
- שור שהזיק שור:
 - שן ורגל - דנים בבבל.
 - קרן:
- למ"ד 'פלגא נזקא קנסא' - שור תם לא דנים בבבל משום שהוא קנס, ושור מועד לא דנים משום שלא שכיח שיהיה שור מועד בבבל^{יט}.
- למ"ד 'פלגא נזקא ממונא' - שור תם דנים בבבל משום שהוא ממון, ושור מועד דנים בבבל משום ששכיח שיהיה שור מועד בבבל.
- אדם שהזיק שור - דנים בבבל.

הערות

- כד רש"י מבאר שאפשר ללמוד גזירה שווה מהפסוק 'מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש' לפסוק 'ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו' למרות שלא כתוב בשניהם לשון שווה, וכפי שמצינו שדורשים גזירה שווה מהפסוק 'ושב הכהן' לפסוק 'ובא הכהן' למרות שלא כתוב בשניהם לשון שווה.
- הגמ' מבארת שהסיבה שצריך שתי לימודים שאין כוונת הפסוק 'עין תחת עין' כפשוטו, משום שאי אפשר ללמוד מהגזירה שווה לבד כיון שאין ראיה ללמוד גזירה שווה לפסוק 'מכה נפש בהמה', ולא ללמוד גזירה שווה לפסוק של אדם שהרג אדם שנהרג, וכן אי אפשר ללמוד מהפסוק 'לא תקחו כופר' לבד משום שהיה אפשר לומר שהניזק יכול לבחור האם רוצה שיוציאו לו את עינו או שישלם ממון.
- כה תוס' מבארים ששאר האמוראים סוברים שאי אפשר ללמוד מהגזירה שווה 'תחת תחת' שהכוונה 'עין תחת עין' היא לממון, משום שגזירה שווה זו נצרכת ללמד דין 'מיטב' ולכן אי אפשר על ידי גזירה שווה זו להוציא את הפסוק 'עין תחת עין' מפשטותו.
- כו תוס' מבארים שהטעם רבי אליעזר שהשומא של 'נזק' היא לפי העין של המזיק, משום שתשלום נזק הוא כעין תשלום 'כופר' דכתיב 'לא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות' ודורשים שלא לוקחים כופר לאדם שהרג אדם, אבל לוקחים כופר לאדם שהזיק אדם כלומר שמשלם ממון ומתכפר, וסובר ש'כופר' שמים לפי המזיק, אמנם התנא של המשנה סובר שרק בכופר משלם לפי המזיק כיון שנחשב 'פדיון נפשו'.
- המשנה מבארת שצורת השומא של שווי העין של הניזק היא, כמה הניזק היה שווה להמכר לעבד עברי לפני הנזק, וכמה שווה להמכר לעבד עברי לאחר הנזק.
- כז הגמ' מבארת שהסיבה שלפי המ"ד 'פלגא נזקא קנסא' לא שכיח שיהיה שור מועד בבבל, משום שלא מביאים שור תם לבית דין, וכן לא שכיח שיביאו שור מועד מארץ ישראל לבבל או שיבואו דיינים מארץ ישראל לבבל לייעד את השור.

- שור שהזיק אדם - לא דנים בבבל משום שלא שכיח.
- אדם שהזיק אדם:
 - נזק - לא דנים בבבל משום שלא שכיח.
 - בושט - לא דנים בבבל כיון שאין בו חסרון כיס.
- תשלום כפל וארבעה וחמשה - לא דנים בבבל משום שהוא קנס (ואולי נחשב שאין בו חסרון כיס).
- פגם - לא דנים בבבל משום שלא שכיח.
- הלוואות - דנים בבבל.
- גזילות - לתירוץ הראשון בתוס' לא דנים בבבל משום שלא שכיח, לתירוץ השני גזילות שעל ידי חבלות לא דנים בבבל משום שלא שכיח ושאר דיני גזילות דנים בבבל.

◆ **חייב צער באופן שאין חיוב נזק:**

- באופן שהנזק לא ניכר:
 - לרבא - לרבי פטור, לבן עזאי חייב^כ.
 - לרב פפא - לרבי חייב, לבן עזאי פטור^כ.
- באופן שהנזק ניכר:
 - לרש"י - הדין כמו אופן שהנזק לא ניכר.
 - לתוס' - חייב^ל.

דף פה

- ◆ **חייב צער באופן שיש חיוב נזק (כגון באופן שקטע את ידו) - חייב לשלם, וצורת השומא היא באדם שהמלכות פסקה עליו שיקטעו את ידו בסייף שיש בו צער, כמה היה מסכים לשלם שיקטעו את ידו בסם שאין בו צער.**

◆ **האם מותר לניזק לאגוד את המכה:**

- אגד רגיל:
 - לרבנן דבי רב - לת"ק מותר לאגוד, לרבי יהודה ורבנן אסור לאגוד.
 - לרבה - מותר לאגוד.
- 'אגד יתירא' - אסור לאגוד.

הערות

כח רבא מבאר שנחלקו התנאים בביאור הפסוק 'כיה תחת כיה' וביאור הפסוק 'חבורה תחת חבורה', רבי סובר שאם היה כתוב רק 'כיה' היינו מבארים שהחיוב של צער נאמר אפילו באופן שאין חיוב נזק, אמנם לאחר שהתורה כתבה 'חבורה' לומדים שהחיוב של 'כיה' נאמר רק באופן שיש יחד עם הכיה 'חבורה' כלומר נזק, ונמצא שחיוב צער נאמר רק באופן שיש חיוב נזק. ובן עזאי סובר שאם היה כתוב רק 'כיה' היינו מבארים שהחיוב של צער נאמר רק באופן שיש חיוב של נזק, אמנם לאחר שהתורה כתבה 'חבורה' מוכח שהכוונה 'כיה' היא לצער ללא נזק, ונמצא שחיוב צער נאמר אפילו באופן שאין חיוב נזק.

כט רב פפא בביאור הראשון מבאר שנחלקו התנאים בביאור הפסוק 'כיה תחת כיה' וביאור הפסוק 'חבורה תחת חבורה', רבי סובר שאם היה כתוב רק 'כיה' היינו מבארים שהחיוב של צער נאמר רק באופן שיש חיוב של נזק, אמנם לאחר שהתורה כתבה 'חבורה' מוכח שהכוונה 'כיה' היא לצער ללא נזק, ונמצא שחיוב צער נאמר אפילו באופן שאין חיוב נזק. ובן עזאי סובר שאם היה כתוב רק 'כיה' היינו מבארים שהחיוב של צער נאמר אפילו באופן שאין חיוב נזק, אמנם לאחר שהתורה כתבה 'חבורה' לומדים שהחיוב של 'כיה' נאמר רק באופן שיש יחד עם הכיה 'חבורה' כלומר נזק, ונמצא שחיוב צער נאמר רק באופן שיש חיוב נזק.

רב פפא בביאור השני מבאר שבן עזאי סובר שהלשון 'כיה' כולל בין צער באופן שיש חיוב נזק ובין צער באופן שאין חיוב של נזק, והלשון 'חבורה' כולל רק צער באופן שיש חיוב של נזק, ובן עזאי סובר שדורשים את הפסוק בצורה של 'כלל ופרט' שאין בכלל אלא מה שבפרט, אמנם רבי סובר שאי אפשר לדרוש את הפסוק בצורה של 'כלל ופרט' משום שהפרט רחוק מהכלל, ולכן דורשים מהפסוק של 'כיה' שיש חיוב צער באופן שאין חיוב נזק.

נחלקו רש"י ותוס' לפי רב פפא בביאור השני מה רבי דורש מהפסוק של 'חבורה': לרש"י 'לולי הפסוק של 'חבורה' היינו דורשים מהפסוק של 'כיה' שבין בכיה שיש נזק ובין בכיה שאין בה נזק חייב לשלם צער ופטור לשלם נזק, ולאחר שכתוב 'חבורה' דורשים שבאופן שיש נזק צריך לשלם גם נזק, אמנם תוס' מקשים שמקור דין זה הוא מהפסוק של 'פצע תחת פצע' (וכפי שיתבאר להלן עמוד 1) ולכן תוס' מבארים שדורשים מהפסוק של 'חבורה' שצריך לשלם על כיה שיש בה רושם יותר מכיה שאין בה רושם משום שמתגנה מחמת הרושם.

ל תוס' [כזא] מבארים שמחלוקת התנאים של חיוב צער באופן שאין חיוב נזק נאמרה רק באופן שהנזק אינו ניכר אבל באופן שהנזק ניכר לכו"ע חייב צער, אמנם בדברי רש"י מבואר שמחלוקת התנאים של חיוב צער באופן שאין חיוב נזק נאמרה באופן ש'לא אפחתיה מכספיה' כלומר בין באופן שהנזק לא ניכר ובין באופן שהנזק ניכר.

❖ **חייב ריפוי ושבט באופן שעלו 'צמחים' לא:**

- באופן שעלו הצמחים מחמת שאגד את המכה:
 - באופן שמותר לאגוד - חייב ריפוי ושבט.
 - באופן שאסור לאגוד:
 - לרבנן דבי רב - לרבי יהודה חייב ריפוי ופטור משבת, לרבנן פטור^ל.
 - לרבה - לת"ק חייב בריפוי ושבט, לרבי יהודה חייב ריפוי ופטור משבת, לרבנן פטור^ל.
- באופן שעלו בו צמחים מחמת שעבר על דברי רופא ואכל דבש ומיני מתיקה - פטור.

❖ **אופנים שונים של ריפוי:**

- האם המזיק יכול לרפאות את הניזק בעצמו - לא, משום שהניזק טוען 'דמית עלי' כאריא ארבא'.
- האם המזיק יכול לרפאות את הניזק על ידי רופא שמסכים לרפאות בחינם - לא, משום שהניזק טוען 'אסיא דמגן מגן שוה'.
- האם המזיק יכול לרפאות את הניזק על ידי רופא שמגיע ממקום רחוק - לא, משום שהניזק טוען שלא יהיה אכפת לרופא לעזור את עינו כיון שלאחר מכן יחזור למקומו.
- האם הניזק יכול לבקש את תשלום הריפוי ולרפאות את עצמו - לא, משום שהמזיק טוען שחושש שלא ירפא את עצמו בצורה טובה ויחזור ויתבע ממנו להוסיף בתשלום הריפוי, ואפילו באופן שהניזק טוען שיקצצו את סכום הריפוי המזיק יטען שלא ירפא את עצמו טוב והמכה תשאר ועל ידי כך האנשים יקראו לי 'שור המזיק'.

❖ **המקור לחיוב צער ריפוי שבת בושט באופן שמשלם נזק** - לרב זביד דכתיב 'פצע תחת פצע' ודורשים שמשלם צער באופן שמשלם נזק ולומדים את שאר החיובים מריפוי [תוס' כו ב].

❖ **חיוב 'שבת' - המזיק צריך לשלם לניזק על הימים שלא יכול לעבוד מחמת החולי כפי שווי העבודה שהניזק יכול לעבוד לאחר הנזק.**

❖ **העושה לחברו נזק וחזר ועשה לו נזק נוסף:**

- לצד הראשון של הגמ' - שמים כל נזק בפני עצמו.
- לצד השני של הגמ':
 - באופן שבי"ד לא שמו את הנזק הראשון לפני הנזק השני - שמים את שני הנזקים יחד.
 - באופן שבי"ד שמו את הנזק הראשון לפני הנזק השני - ספק האם שמים את שני הנזקים יחד או דלמא שמים כל נזק בנפרד^{לד}.

✽ **הערות** ✽

לא תוס' מבארים שמדובר באופן שבית דין לא אמדו את חיוב הריפוי והשבט מראש, שבאופן זה חייב המזיק לשלם את הריפוי והשבט לפי הזמן של החולי, ונידון הסוגיא הוא באופן שעלו 'צמחים' האם במזיק צריך לשלם את הוצאות ריפוי הצמחים ואת דמי השבת בזמן של ריפוי הצמחים.

לב הברייתא מביאה שנחלקו התנאים בחיוב ריפוי ושבט באופן שעלו בו צמחים: לת"ק חייב בריפוי ושבט, לרבי יהודה חייב בריפוי ופטור משבת, ולרבנן פטור. ורבנן דבי רב מבארים שמדובר באופן שהניזק אגד את המכה, ות"ק סובר שמוותר לאגוד את המכה ולכן חייב בריפוי ושבט, ורבי יהודה סובר שאסור לאגוד את המכה ומ"מ חייב בריפוי דכתיב 'ורפא ירפא', ורבנן סוברים שאסור לאגוד את המכה ולכן פטור מריפוי ושבט.

לג הברייתא מביאה שנחלקו התנאים בחיוב ריפוי ושבט באופן שעלו בו צמחים: לת"ק חייב בריפוי ושבט, לרבי יהודה חייב בריפוי ופטור משבת, ולרבנן פטור. ורבה מבאר שלכו"ע מותר לאגוד את המכה באגד רגיל ואסור לאגוד באגד יתירא, ובאופן שהניזק אגד באגד רגיל חייב בריפוי ושבט, ובאופן שאגד באגד יתירא לת"ק חייב בריפוי ושבט דכתיב 'ורפא ירפא' וכן דורשים היקש בין ריפוי לשבת דכתיב 'רק שבתו יתן ורפא ירפא', לרבי יהודה חייב בריפוי ופטור משבת דכתיב 'ורפא ירפא' וכתיב 'רק שבתו יתן' ולא דורשים היקש בין ריפוי לשבת, ולרבנן פטור דכתיב 'רק שבתו יתן' ודורשים היקש בין ריפוי לשבת.

לד תוס' מבארים שהנפק"מ בנידון האם שמים כל נזק בפני עצמו או ששמים את שני הנזקים יחד הוא לענין חיוב צער ובושט, שלפי הצד ששמים כל נזק בפני עצמו צריך לשלם יותר מאשר לפי הצד ששמים את שני הנזקים יחד, אמנם אין נפק"מ בנידון זה לענין חיוב נזק ושבט כיון שלפי השני הצדדים שומת התשלום שווה, ותוס' דנים האם יש נפק"מ בנידון זה לענין חיוב ריפוי.